

Vize vzdělávání: brána debatě otevřená

4. června 2015, 9:00 – 16:00, ERA svět, Jungmannovo náměstí 767, Praha 1

Shrnutí panelové diskuse a výstupů pracovních skupin

Účastníci panelu:

Rut Bízková, předsedkyně Technologické agentury ČR

Miloš Rathouský, zástupce ředitelky sekce pro oblast vzdělávání a kohezní politiky, Svaz průmyslu a dopravy ČR

Břetislav Svozil, ředitel základní školy v Deblíně;

Jiří Kulich, ředitel Střediska ekologické výchovy a etiky Rýchory

1. Současná situace

Jak jste spokojeni se školstvím dnes v ČR s ohledem na cíle vzdělávání? Myslíte si, že lidé, kteří prošli vzděláváním teď, tady, v Česku, jsou dobře vybaveni pro osobní, občanský i pracovní život v současném a případně i budoucím světě? Jaký vnímáte případně problém?

- Jsme v situaci, kdy musíme být připraveni na změny, mění se i celkové paradigma. Je to otázka konkurenceschopnosti do budoucna; v Česku máme problém, že vidíme věci, až když nastanou, je ale potřeba vidět víc do budoucnosti.
- Jedním z průvodních jevů je trend decentralizace, např. co se týče uchovávání informací atd.
- Chybí diskuse o směřování vzdělávání, zejména na místech, kde se rozhoduje.
- Je zdůrazněna potřeba komplexního vzdělávání, kritického myšlení, pochopení souvislostí a dalších kompetencí, což má doplňovat technické vzdělávání (zkušenost taková, že absolventi neumí uchopit praktický problém a dále s ním pracovat).
- Státní administrativa dlouhodobě nemyslí a nekoná v souvislostech (týká se počtů studentů i výzkumníků). Dnes ½ platů pracovníků vysokých škol placena jako výzkum, v důsledku čehož jsou pedagogové přetíženi, nikdo ani pořádně neučí, ani nedělá kvalitní výzkum. Neinovujeme, ale máme lidi pod tlakem, nejsme konečnými producenty výrobků, ale pouze mezičlánkem ve výrobním řetězci.
- Pro současnost jsou absolventi vysokých škol ještě stále relativně dobře vybaveni. Záleží na úhlu pohledu, zaměstnanost v rámci EU dobrá, absolventi jsou přijímáni k dalšímu studiu.
- ČR však ve srovnání s ostatními zeměmi (OECD) v dlouhodobém poklesu: znalost angličtiny, inovace ve školství, chuť chodit do školy a strach z docházky. Schází schopnost samostatné práce. Děti často kreativní jsou, je třeba se jich ptát a rozvíjet kreativitu, která je již v nich přítomná.
- Problematická je struktura oborů: málo technických odborníků.
- Z pohledu podnikatelské sféry potřebujeme člověka, který bude zároveň připraven na změny (dovednosti k adaptaci), ale zároveň připraven na současnou situaci, aby našel uplatnění. Český vzdělávací systém nesleduje propojení schopností a dovedností vyučovaných na školách s potřebami praxe (přestalo cca před 20ti lety fungovat, učiliště), nyní hledáme cestu zpátky jak propojit školy, úřady, podniky a živnostníky.
- Navýšení počtu míst na vysokých školách samo o sobě ke zvýšení vzdělanosti nepostačuje, problémem je současné snížení nároků.
- Povaha školního vzdělávání je konzervativní, zatímco okolní svět se proměňuje. Z toho důvodu současné vzdělávání nepřipravuje dostatečně na současnost ani na budoucnost. Je třeba kromě předávání informací přejít také k umění jejich třídění. Škola je pouze jedním ze subjektů, který vzdělává, a přitom stále jsou školy uzavřené do sebe. Je zapotřebí, aby škola přijala roli koordinátora různých forem vzdělávání.
- Z pohledu nevládních neziskových organizací spočívá velký problém současnosti v **odcizení** (od přírody, v mezilidských vztazích), na které vzdělávací systém nereaguje adekvátně:

naprostá většina výuky je odcizena reálnému životu, děti sedí zavřené v umělém prostředí ve třídách.

- Kvalita vzdělávání nepřekročí kvalitu učitele. Problémem je nízká prestiž pedagogických fakult a profese učitele. **Potřeba zvýšit prestiž, uznání, podporu a další profesní rozvoj učitelů** – jaké máme učitele, takové je vzdělávání, a to se pak dále promítá do celé společnosti. **Jedná se proto o celospolečenské téma. Jako společnost však nemáme vyřešeno, jakého chceme vychovávat občana, proto je potřeba formulovat Vize a stanovovat cíle.**

2. Vize vzdělávání pro Česko

Vystihuje podle Vás představená Vize vzdělávací potřeby lidí, dětí v České republice? Obsahuje tento dokument něco, co se Vám líbí nebo něco, s čím zásadně nesouhlasíte? Je něco, co ve Vizi postrádáte?

- Představená Vize je jedním z pokusů na reakci na celospolečenské změny: *otevřený, zakotvený, sebevědomý a angažovaný* nemá být pouze jedinec, ale i systém. Můžeme si pak klást otázku, zda jsou české školy a vzdělavatelé např. *otevření ke změnám? Zda nahlíží věci z různých úhlů pohledu?*
- Vize reprezentuje kvality, které jsou důležité pro vzdělávání, ale jedná se spíše o cíle a hodnoty. Vizi je třeba formulovat jako *narativ*, ve vzájemných vztazích a s časovým horizontem.
- Bylo by vhodné promyslet propojení Vize s dalšími již existujícími strategickými dokumenty.
- Z pohledu podnikatelské sféry se jedná o jeden z možných pohledů na problematiku, ve kterém ovšem schází praktická uplatnitelnost na pracovním trhu, nejen *vytváří příležitosti*, ale i zaměstnatelnost, např. *je připraven na uplatnění v reálném životě tady a teď* – propojení školy a praxe přestalo fungovat. Je třeba věci dělat, umět být zaměstnancem.
- Konkrétní schopnosti důležité z tohoto hlediska by bylo potřeba diskutovat podrobněji se zástupci businessu. Není to na debatu NGO a pak představení hotové Vize podnikatelské sféře – její stanovisko není připraveno.
- Vyjádřena ochota o změnách dále diskutovat v užším kruhu. Z pohledu businessu také panuje určitá skepse, protože není známa strategie, která by byla skutečně implementována do praxe i s vyhodnocením jejího fungování. Někdy je proto lépe věci dělat, než vymýšlet strategie.
- Zkušenost z etické výchovy (Jarmila Blažková): žáci, kteří vedeni k otevřenosti a dalším hodnotám vyjádřeným ve Vizi, jsou zpravidla dobří i v dalších oblastech (mají rozvinuté kompetence jakožto občané)
- Z hlediska pedagogické praxe by bylo vhodné v dokumentu více zdůraznit sebe-vzdělávání a celoživotní vzdělávání.
- Je zapotřebí komplexní vzdělávání, které zahrnuje i kulturu a umění a podporuje tak kreativitu.
- K výkladu pojmů z Vize by mělo být zdůrazněno, že *zakotvený* má být člověk i ve svém těle, vnímání, prožitcích a pocitech.
- V souvislosti s vizí je vhodné zamyslet se také nad MISÍ vzdělávání, proč tady vzdělávání je.
- **Zásadní je potřeba Vizi dotáhnout, rozepsat do výstupů a dovedností. Poskytnout srozumitelný návod, jak s cíli v ní obsaženými dále pracovat, vysvětlit, jak jsou zamýšlené.**
- Jedná se o **skupinovou** vizi, aby byla **sdílená**, bude možná zapotřebí některé části opustit či změnit. Je to velká námaha, která však může přinést velký užitek díky formulování skutečně sdílené vize vzdělávání.

3. Proces

Proč takovou sdílenou vizi potřebujeme? Jak by měla sdílená vize vzniknout? Může být podle Vašeho názoru představená Vize základem sdílené vize, nebo se jedná krok špatným směrem a je zapotřebí začít znovu od začátku? Jak Vy sami můžete do tohoto procesu přispět?

- V neustále se měnícím světě může mít vize vzdělávání psychologický efekt zakotvení: dodává klid, protože určuje stabilní směr. V realitě však probíhají změny i bez vizí.
- Nacházíme se v odlišné situaci než země, kde proběhla zdařilá reforma školství (Finsko, Ontario). U nás přichází iniciativa zespoda a pro její úspěch je podstatné, aby se změnil význam tématu vzdělávání v prioritní oblast politiky.
- Možným prostorem pro uplatnění může být Národní program vzdělávání a spolupráce s MŠMT.
- V ČR máme „jistotu neustálé změny“ vzdělávacího systému. Změny dodnes fungovaly bez vizí, avšak je třeba v rámci těchto změn jít stejným směrem.
- Změny by neměly být plánovány krátkodobě (příklad: rozdělování evropských peněz)
- K Vizi je třeba doplnit časový rámec a vymezit pojmy a hodnoty v ní obsažené.
- Toto téma je na celospolečenskou diskusi. Je třeba řešit otázky jako: S jakým cílem by měla Vize vznikat? Co by znamenala celospolečensky sdílená vize pro společnost? Jakou roli by pak měl stát?
- Je třeba zdůraznit, že se nejedná o vizi pouze pro stát a státní aparát, ale pro celou společnost. Často je zvykem je přenášet odpovědnost na stát, ale zde jde o to zapojit celou společnost. **Velká hodnota spočívá v možnosti pracovat na Vizi dále a zjistit, do jaké míry může vzniknout skutečně sdílená vize pro celou českou společnost.**

Shrnutí změn v českém vzdělávání, navrhovaných pracovními skupinami

Skupiny o 7 – 10 lidech byly složeny ze zástupců různých sociálních aktérů, především, škol, státní správy a nevládních neziskových organizací.

Změna paradigmatu vzdělávání:

- orientace na dítě (dítě je na 1. místě), individualizace a autonomie i odpovědnost žáků;
- učitel partnerem (už nejen předáváním informací), podpora „učení se“, větší prostor pro žáky, zohlednit potřeby dětí (co, kdy a jak se učit);
- změna v hodnocení (zaměření na pokrok) a v postoji k chybám (ne sankce, ale poučení), důraz na zapojení žáků a kooperaci.

Vzájemná podpora na všech úrovních:

- inkluзивita, metodická příprava a podpora učitelů i ředitelů na vysokých školách i průběžně;
- vytvoření vhodného, podporujícího prostředí ve školách (úkol pro ředitele), posílení kapacit, efektivní využívání financí;
- přenos poznatků a síťování, sdílení dobré praxe na národní i mezinárodní úrovni;
- sdílená vize jako propojující vodítko.

Propojení vzdělávání s reálným světem,

který obklopuje školu, a to

- **v metodách výuky:** propojit teorii s praxí (projektové vzdělávání, důraz na reálné situace, experimenty a pokusy, apod.) i
- **v nové roli školy jako koordinátorky různých forem vzdělávání:** otevřenost, komunikace a propojení s ostatním vzděláváním, zejména s rodiči, obcemi, ale i státními orgány tak, aby byla zpětná vazba od učitelů slyšet.

Vzdělávání celospolečenským tématem:

- dostat do médií, sociální tlak (i ze strany rodičů), aby se téma stalo prioritní politickou i společenskou otázkou, např. možnost vzniku poradního orgánu pro MŠMT (Národní rada pro vzdělávání);
- zajistit, aby vedení resortu nebylo obsazováno výhradně na základě politických, ale především odborných předpokladů.